

УДК 3/94+314/316(477)

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2025.02.035>**Андрій ГРУБІНКО**

доктор історичних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4856-5831>

УКРАЇНЬКА ЕМІГРАЦІЯ ДО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.: СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР

Анотація. У статті представлені результати дослідження історії української еміграції до Великої Британії наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст. Серед широкого спектру проблематики історії української еміграції та діаспори в країнах Західної Європи особливо виділяється питання соціальної структури емігрантів, зокрема, їх трудового виміру. Адже це питання важливе з огляду на необхідність ґрунтовного аналізу проблематики адаптації українців в новому для себе соціально-економічному середовищі. Мета статті – дослідити соціальний склад представників української еміграції у Великій Британії у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. в розрізі їх трудового статусу та проблеми працевлаштування. У результаті дослідження встановлено, що провідним контингентом серед української діаспори були саме вихідці з села. Однак, Друга світова війна розставила інші акценти. Серед українських емігрантів більшу частину складали військовополонені та інтерновані особи, до яких переважно згодом долучилися їх сім'ї. Завдяки соціально-економічному походженню і політиці місцевої влади їх переважно направляли на некваліфіковану сільськогосподарську роботу в глибинних регіонах держави. Утім уже незабаром більшість українців переїхала до великих міст (Лондон, Манчестер та ін.), де працювали на заводах і фабриках. Цьому сприяли як домінування частки малоосвіченого населення переселенців, так і політика держави. За умов відсутності заохочення від уряду Великої Британії, частина емігрантів все ж прагнула здобути вищу освіту та у винагороду отримали посади у кваліфікованих професіях.

Ключові слова: українська еміграція, діаспора, Велика Британія, соціальна структура, трудовий статус.

Andriy GRUBINKO

Doctor of Historical Sciences, Professor

West Ukrainian National University

Ternopil, Ukraine

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4856-5831>

UKRAINIAN EMIGRATION TO GREAT BRITAIN IN THE LATE 19TH AND FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY: THE SOCIAL DIMENSION

Abstract. The article presents the results of research into the history of Ukrainian emigration to Great Britain in the late 19th and early 20th centuries. Among the wide range of issues surrounding the history of Ukrainian emigration and the diaspora in Western European countries, the question of the social structure of emigrants, particularly their labour dimension, stands out. This issue is important in view of the need for a thorough analysis of the problems of adaptation of Ukrainians in a new social and economic environment. The purpose of the article is to study the social composition of representatives of Ukrainian emigration to Great Britain in the second half of the 20th century and early 21st century in terms of their labour status and employment problems. The study found that the leading contingent among the Ukrainian diaspora were precisely those who came from rural areas. However, the Second World War shifted the focus. The majority of Ukrainian emigrants were prisoners of war and internees, who were later joined by their families. Due to their social and economic background and the policies of local authorities, they were mainly sent to do unskilled agricultural work in the remote regions of the country. However, most Ukrainians soon moved to large cities (London, Manchester, etc.), where they worked in factories and plants. This was facilitated both by the dominance of the poorly educated immigrant population and by state policy. In the absence of encouragement from the British government, some immigrants still sought to obtain higher education and were rewarded with positions in skilled professions. Despite the significant percentage of Ukrainians staying in the United Kingdom on a temporary basis, by the middle of the 20th century, their stay in this country had generally become permanent, and the development of the community movement demonstrated their desire to establish themselves in the local society while preserving their national identity.

The situation of Ukrainians in Great Britain at the end of the 19th and in the first half of the 20th century essentially echoes the similar situation in subsequent stages of Ukrainian emigration and is relevant to the present day.

Keywords: Ukrainian emigration, diaspora, Great Britain, social structure, employment status.

Постановка проблеми. Історія української еміграції та життя діаспори в країнах Західної Європи є важливою частиною історії всесвітнього діаспорного руху українства, який в сучасних умовах війни перебуває на новому етапі. Витоки масової еміграції українців сягають середини XIX ст., а сама вона набула найбільшого розвитку у міжвоєнний період XX ст. Утім український діаспорний рух саме в Західній Європі, на відміну від США і Канади, привернув недостатню увагу вчених, що зумовлює необхідність його подальшого комплексного дослідження. Адже в умовах продовження боротьби за утвердження Української держави, коли в умовах війни її партнерами стали провідні держави Західної Європи (насамперед Велика Британія), важливо виявити історичні витоки та особливості діаспорного руху, вивчити досвід взаємодії українства з іншими європейськими народами, особливості організації його життя та впливу на місцеві суспільства, взаємодію з органами влади та самоврядування, гуманітарними інституціями країн проживання емігрантів у різні історичні періоди.

Серед широкого спектру проблематики історії української еміграції та діаспори в країнах Західної Європи особливо виділяється питання соціальної структури емігрантів, зокрема, їх трудового виміру. Адже це питання важливе з огляду на необхідність ґрунтовного аналізу проблематики адаптації українців в новому для себе соціально-економічному середовищі. При цьому особливу увагу привертає саме Велика Британія як країна проживання декількох десятків тисяч українців, які в різний час та з різних причин покинули рідні домівки на батьківщині і знайшли осідок в цій країні.

Мета статті – дослідити соціальний склад представників української еміграції у Великій Британії у другій половині XX – на початку XXI ст. в розрізі їх трудового статусу та проблеми працевлаштування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика української еміграції до цієї держави та функціонування українських діаспорних громад у Великій Британії стала предметом певної уваги українських дослідників. В українській історіографії спеціальні публікації з історії української діаспори у Великій Британії представили В. Дніпровий [Дніпровий, 1996], С. Кагамлик та В. Кугай [Кагамлик & Кугай, 2025], Р. Кухаренко [Кухаренко, 2016], Ю. Покальчук [Покальчук, 1996; Покальчук, 1999], В. Трощинський та А. Шевченко [Трощинський & Шевченко, 1999]. В публікаціях цих дослідників представлено аналіз історії кількох хвиль еміграції від XIX ст. до здобуття незалежності України, з екскурсом досвіду українсько-британських контактів у попередні століття. Критично розглянуто особливості заселення українців у Великій Британії, їх походження та шляхи потрапляння на нове місце проживання, організації життя, трудової і суспільно-політичної діяльності, збереження та розвитку рідної культури. Особливу увагу привертає перша в українській історичній науці захищена дисертація Г. Щигельської, в якій авторка представила дослідження історії першого етапу формування Союзу українців у Великій Британії як найчисельнішої громадської організації тамтешнього українства, який припав на 1945 – 1949 рр. [Щигельська, 2006]. А. Грубінко також в одній зі своїх праць приділив певну увагу

історії української еміграції до Великої Британії в контексті аналізу передумов формування і розвитку українсько-британських відносин у 1991 – 2004 рр. [Грубінко, 2005]. Утім варто зазначити, що від середини 2000-х рр. в українській історіографії інтерес до вивчення проблематики історії української діаспори у Великій Британії помітно знизився, про що свідчить відсутність комплексних спеціальних наукових публікацій. Серед праць зарубіжних вчених, які досліджували питання української еміграції до Великої Британії та організації життя української діаспори в різних регіонах Англії та Шотландії, представили наукові публікації М. Драпан [Drapan, 2019], М. Кормило [Kormylo, 2022], І. Кузьо [Kuzio, 2009], Ф. Лоуренс [Lawrence, 2004]. Водночас вони залишаються переважно вузькорегіональними дослідженнями.

Варто відзначити, що дослідження соціального складу української еміграції до Великої Британії досліджено побіжно та фрагментарно. Досі немає жодної спеціальної публікації з цієї проблеми. Найбільш детально її представили у своїх працях серед іншої проблематики історії еміграційного руху українства дослідники О. Забавська [Забавська, n.d.], С. Кагамлик та В. Кугай [Кагамлик & Кугай, 2025], Р. Кравець [Кравець, 1994], Р. Кухаренко [Кухаренко, 2016], В. Олеськів [Олеськів, 2001], Н. Сидоренко [Сидоренко,], Г. Щигельська [Щигельська, 2005].

Виклад основного матеріалу дослідження. У березні 1985 р. Державний секретар з питань освіти і науки лорд Свонн у своїй доповіді в Британському парламенті зазначив, що кількість осіб, які мають повністю або частково українського походження у Великій Британії складає 20-30 тис. чол. [Трощинський & Шевченко, 1999, С. 147]. Одночасно трапляються дані про 35 тис. українців, що наводились українськими організаціями у Великій Британії та деякими дослідниками [Українська еміграція, 1999, С. 464]. Точно можна стверджувати, що українська діаспора у Сполученому Королівстві була і є найбільшою в Західній Європі.

Станом на кінець XIX ст. кількість українців на території Великої Британії не мала чіткої і достовірної фіксації. Ідеться насамперед про представників Російської імперії, особливо перекладачів та інших службовців російського посольства в Лондоні, настоятелів і церковнослужителів посольської церкви, студентів. Серед відомих постатей українців, які навчалися, працювали і жили у Великій Британії, були Семен Десницький, Роман Смаль-Стоцький, Михайло Туган-Барановський, Максим Ковалевський та інші. У роки Першої світової війни чимало українців тимчасово перебували у Великій Британії в складі збройних сил Канади [Сидоренко, 2002].

На думку дослідників, приблизним часом поселення першої хвилі вихідців з України на Британських островах вважається 1893 рік. Ряд селян з селищ Білий Камінь і Хильчичі біля Золочева на Львівщині дорогою до Північної Америки зупинилися в британському місті Манчестер. Утім через нестачу коштів вони залишилися на проживання у Великій Британії [Забавська, n.d., С. 94].

На першому етапі еміграції чисельність українців складала усього декілька сотень чоловік, які оселилися в Англії по дорозі до США. Переважна їх більшість поселилася в Манчестері, а родом були здебільшого з Галичини [Кухаренко, 2016]. Частина емігрантів все ж повернулася до України. Тому, на відміну від ряду інших європейських країн, Велика Британія у міжвоєнний період не стала помітним центром політичної активності українських емігрантів [Сидоренко, 2002]. Однак тут у свій час перебували представники урядових структур УНР, довірена особа Павла Скоропадського, ряд діячів ОУН та УНР в еміграції. У 1931 – 1939 рр. британську громадськість про українське питання інформувало «Українське бюро», що працювало в Лондоні [Грубіно, 2005, С. 169].

Насамперед трудова еміграція українців стосувалася переважно теренів Західної України, що входили до складу Австро-Угорської імперії. Головними причинами виїзду селян за кордон стали малоземелля чи безземелля, податковий тягар і безробіття. Значною проблемою для малоосвічених або й зовсім неосвічених селян-заробітчан був слабкий рівень володіння англійською мовою. Це безумовно звужувало можливості здобуття високооплачуваної роботи [Забавська, n.d., С. 94].

Серед елітарної частини українського суспільства, насамперед міжвоєнного періоду, як наслідку завершення активної фази національно-визвольних змагань 1917 – 1921 рр., певну частину українських емігрантів у Великій Британії склали політичні та громадські діячі. Утім їх кількість, у порівнянні з іншими державами Європи, як то Франція, Німеччина, Австрія та Чехо-Словаччина, була незначною. Ідеться про членів дипломатичної місії УНР М. Стаховського, А. Морголіна, Я. Олесницького та ЗУНР С. Витвицького, які квартирували в Лондоні у 1920 – 1923 рр. Частина з них залишилася проживати у Великій Британії. Також в Лондоні мешкали представник гетьмана П. Скоропадського В. Коростовець, керівник Українського Бюро В. Кисілевський, представники ОУН та інші [Kuzio, 2009]. Однак вказані та ряд інших представників українства не зуміли заручитися підтримкою британської політичної еліти щодо просування українського питання [Lawrence, 2004, С. 352].

Чисельне зростання українства у Великій Британії спостерігалось під час і безпосередньо після Другої світової війни. Як зазначає Г. Щигельська, «масова еміграція до Великої Британії розпочалася під час Другої світової війни та в перші повоєнні роки» [Щигельська, 2005, С. 164]. Це були насамперед українській військові і старшини, які служили в польських військових частинах та були евакуйовані після капітуляції Франції у війні з фашистською Німеччиною у червні 1940 р. і переїзду польського уряду до Великої Британії. Іншу частину емігрантів складали вони ОУН-УПА, які у 1944 р. потрапили до німецького оточення і були вивезені до Франції. Ця група емігрантів налічувала до 1 тис. чоловік. Більшість з них вступили до польської армії під британським командуванням, щоб уникнути репатріації до СРСР [Забавська, n.d., С. 107]. Третім джерелом української еміграції до Великої Британії стали воїни польської армії генерала Андерса, сформованої внаслідок радянсько-

польської угоди від 30 липня 1940 р. Цей корпус опинився наприкінці Другої світової війни в Італії, звідки близько 6 тис. українців у 1946–1947 рр. прибули до Великої Британії [Кравець, 1994, С. 46].

Водночас, як зазначає С. Забавська, якраз згадана перша група післявоєнних українських емігрантів до Великої Британії здійснювала максимально активну організаційну роботу щодо розвитку суспільно-політичного та національно-культурного життя громади на теренах своєї нової країни проживання [Кравець, 1994, С. 95–96]. У 1946 р. створено найбільшу організацію українства – Союз українців у Великій Британії.

Також навесні 1947 р. з табору військовополонених в італійському містечку Риміні до Великої Британії було перевезено 8,5 тис. вояків Української Дивізії «Галичина». Також у 1950-х рр. після війни прибули близько 2 тис. українців з Югославії і Польщі для одруження [Імена, писані по воді, 2021].

Переважає більшість емігрантів цієї хвилі були за соціальним походженням селянами, вихідцями із західної України, тому цілком вписувалися у соціально-економічні потреби Великої Британії, де не вистачало робочої сили. У травні 1947 р. якраз через цю причину країна відкрила свої кордони для масового прибуття переміщених осіб. У 1947–1949 рр. прибуло від 21 до 24 тис. чол. (з сім'ями) з таборів Німеччини та Австрії. Воїнів-вихідців з України демобілізували та надали відповідні права мешканців Великої Британії. Насамперед їм було надано право на перебування в країні та можливість вільного вибору місця проживання, а також свободу працевлаштування, що було надзвичайно вагомо [Трошинський & Шевченко, 1999, С. 149].

Загалом згадується цифра, що після війни, у 1946–1950 рр. до Великої Британії прибули близько 33–35 тис. українців [The Migration Observatory informs, 2024, С. 446]. Враховуємо і членів їх родин, які на запрошення прибували до них у Велику Британію. Ця хвиля еміграції стала найбільшою з усіх періодів переселення українців до Великої Британії аж до другої половини 1990-х – початку 2000-х рр. Більшість українських поселенців належали до сільських та робітничих верств населення, що і визначило види їх трудової діяльності на новому місці проживання. Тому центрами компактного поселення українців стали великі міські промислові центри та аграрні регіони Англії і Шотландії. Іммігранти, які проживали переважно невеликими групами, відповідно до спеціального рішення міністерства праці були розселені у робітничі табори.

За призначенням уряду Великої Британії переважна частина у минулому військових, належних до дивізії, трудилася на сільськогосподарських роботах. Українці уже славилися заселенням до Америки і Канади, своєю працьовитістю. Влада ж Великої Британії на той час при наданні дозволу на проживання в країні наакала преференції саме трудовим емігрантам. Як зазначав один з дописувачів газети «Manchester Guardian», до українців переважно належали здорові, молоді чоловіки віком 18–38 років. Британцями відзначалася їх працьовитість, прагнення до взаємодопомоги, охайність, висока загальна культура та організованість життя [Ukraintsi v Brytanii, 2022, С. 128]. Урядом

Великої Британії у 1948 році колишнім військовим-дивізійникам було надане так зване «добровільне зобов'язання», що де-факто означало відміну статусу військовополонених. Утім воно ж на той час не давало свободи у пошуку працевлаштування [Забавська, n.d., С. 96].

Згадана найчисленніша група емігрантів з таборів Німеччини та Австрії мала первинний статус так званих «європейських добровільних робітників», які, відповідно до контракту, були зобов'язані терміном три роки виконувати визначені владою види робіт [Союзу українців у Великій Британії, 2021]. Надавалася перевага малоосвіченим емігрантам для їх подальшого залучення до важкої (малокваліфікованої, фізичної) праці. Українці переважно працювали в сільському господарстві, на вугледобувних роботах, а жінки – на бавовняних і ткацьких фабриках, прислугою або персоналом-обслугою в лікарнях. Тому представникам інтелігенції доводилося нерідко в пошуках роботи навіть приховувати свій рівень освіти.

Серед післявоєнних поселенців було відносно мало осіб із середньою чи вищою освітою. Більшість мала лише обмежені можливості для навчання на батьківщині перед війною, або війна перервала їхнє навчання. У свою чергу британці робили ставку саме на некваліфіковану роботу, де вищої освіти ніхто не вимагав. Чимало таких емігрантів поїхали далі до США і Канади, а частина все ж поступила до британських університетів [Українці в Сполученому Королівстві, 2008].

Після зняття обмежень зі значної частини поселенців щодо обов'язкового розподілу їх місця працевлаштування міністерством праці, у 1950-х рр. більшість українських емігрантів переїхали з сільськогосподарських районів Шотландії та Східної Англії до великих промислових міст переважно в Англії.

Ті особи, які все ж здобували вищу освіту і добре володіли англійською мовою, могли переважно знайти роботу за фахом, як інженери, учителі, викладачі, лікарі, стоматологи та інші. Дехто з поселенців розпочав підприємницьку діяльність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на кінець XIX ст. припав початок активної фази еміграції українців до Великої Британії, більшість з яких на той час відвідали цю країну транзитом до Північної Америки. Основними причинами еміграції стали бідність, неможливість реалізувати себе на батьківщині через безземелля та малоземелля. Тобто провідним контингентом серед української діаспори були саме вихідці з села. Однак, Друга світова війна розставила інші акценти. Серед українських емігрантів більшу частину складали військовополонені та інтерновані особи, до яких переважно згодом долучилися їх сім'ї. Завдяки соціально-економічному походженню та політиці місцевої влади їх переважно направляли на некваліфіковану сільськогосподарську роботу в глибинних регіонах держави. Утім уже незабаром більшість українців переїхала до великих міст (Лондон, Манчестер та ін.), де працювали на заводах і фабриках. Цьому сприяли як домінування частки малоосвіченого населення переселенців, так і політика

держави. За умов відсутності заохочення від уряду Великої Британії, частина емігрантів все ж прагнула здобути вищу освіту і у винагороду отримали посади у кваліфікованих професіях.

Незважаючи на значний відсоток транзитних варіантів перебування українців на території Великої Британії, на середину XX ст. їх перебування в цій країні загалом перейшло на постійну основу, а розвиток громадського руху засвідчив про прагнення водночас утвердитися в місцевому соціумі та зберегти власну національну самобутність.

Становище українців у Великій Британії наприкінці XIX – у першій половині XX ст. по суті перегукується з аналогічним становищем на наступних етапах української еміграції. Ідеться про 1990-ті – 2000-і роки, коли особливості політики країни проживання повинні бути враховані сучасними вимушеними чи добровільними емігрантами до Великої Британії.

У перспективі подальших досліджень окремої уваги потребує висвітлення внеску української діаспори у Великій Британії у справу лобювання інтересів «українського питання» у період «холодної війни» та ролі діаспори у процесі становлення відносин Великої Британії та України як незалежної держави у першій половині 1990-х років.

Література

1. Дніпровий В. Діаспора на службі Україні. *Визвольний шлях*. 1996. Кн. 9 (582). С. 1048–1053.
2. Кагамлик С., Кугай В. Культурне і суспільне життя української еміграції на теренах Великої Британії 30-х років – середини XX ст. (на матеріалах архівного фонду Скоропадських). *Українознавчий альманах*. 2025. Вип. 36. С. 86-92. DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2025.36.11>
3. Кухаренко Р. Українці у Великій Британії. *Міграція*. 01.04.2016. – Mode of Acces: <https://migraciya.com.ua/news/ukrainian-abroad/ukran-u-velikjj-britan/>
4. Покальчук Ю. Преса і книговидавництва українців у Великобританії (повоєнний період). *Бібліотечний вісник*. 1996. № 2. С. 37–39.
5. Покальчук Ю. Українці у Великій Британії. Львів: Кальварія, 1999. 143 с.
6. Трощинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі / В. П. Трощинський, А. А., Шевченко. Серія «Україна крізь віки». Том. 15. Київ: Альтернативи, 1999. 351 с.
7. Щигельська Г. О. Союз українців у Великій Британії: етапи становлення, організація та діяльність (1945 – 1949 рр.): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02; Чернів. нац. ун-т Чернівці, 2006. 20 с.
8. Грубінко А. В. Українсько-британські відносини 1991–2004: монографія. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – 336 с.
9. *Drapan M.* Home from Home: The history of an émigré Ukrainian community based in the heart of Yorkshire – Huddersfield, 1948-2018 / MA dissertation / *M. Drapan*. University of Huddersfield. 2019. 213 p.

10. Kormylo P. Scotland's Ukrainians: Their Story / P. Kormylo. London: Alba Printers & Publishers, 2022. 304 p.
11. Kuzio I. Ukrainian Community in Halifax: Volume 1, 1949-1979; Volume 2, 1980-200 Lulu, 2009.
12. Lawrence F. Migrant workers tell of fear and suffering [Electronic resource] / F. Lawrence. The Guardian. 2004. March 9. URL: [tp://www.guardian.co.uk/uk_news/story/0,,1165011,00.html](http://www.guardian.co.uk/uk_news/story/0,,1165011,00.html)
13. Забавська О. Українська діаспора у Великобританії: джерела та етапи формування. *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. Випуск XII – XII. С. 92–99.
14. Кагамлик С., Кугай В. Культурне і суспільне життя української еміграції на теренах Великої Британії 30-х років – середини ХХ ст. (на матеріалах архівного фонду Скоропадських). *Українознавчий альманах*. 2025. Випуск 36. С. 86–92.
15. Кравець Р. Українці у Великобританії. *Українська діаспора*. 1994. № 5. С. 47.
16. Кухаренко Р. Українці у Великій Британії. *Міграція*. 01.04.2016. URL: <https://migraciya.com.ua/news/ukrainian-abroad/ukran-u-velikijj-britan/> (дата звернення: 03.10.2025).
17. Олесків В. До початків Союзу українців у Великій Британії. *Альманах «Гомону України»*. 2001. С. 107.
18. Сидоренко Н. Таборіві будні українських військовополонених на Британських островах (1947-1950). «Перша Українська дивізія Української національної армії: історія створення та національно-політичне значення»: Матеріали науково-практичної конференції. Львів, 2002. С. 127–146.
19. Щигельська Г. Участь Союзу українців у Великій Британії у боротьбі з радянським тоталітарним режимом у 40-х – 80-х роках ХХ століття. *Український визвольний рух*. Збірник. Львів, 2005, Вип. 4. С. 163–171.
20. Українська еміграція: від минувшини до сьогодення: Навч. посібник. Б. Д. Лановик, М. В. Траф'як та ін.; За ред. проф. Лановика Б. Д. Тернопіль. 1999. 512 с.
21. Імена, писані по воді. Українська еміграція у Великій Британії. 10 травня 2021. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2021/05/10/159457/> (дата звернення: 02.10.2025)
22. The Migration Observatory informs debates on international migration and public policy. *Ukrainian migration to the UK*. 4 Dec 2024. URL: <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/ukrainian-migration-to-the-uk/> (дата звернення: 10.10.2025)
23. *Ukraintsi v Brytanii. Khto vony ta zvidky? Svitovyi konhres ukraintsiv. Ofitsiyni Internet-sait [Українці в Британії. Хто вони та звідки? Світовий конгрес українців. Офіційний Інтернет-сайт]*. 17 вересня 2022. URL: inianworldcongress.org/ua/ukra%D1%97nczi-v-britani%D1%97-hto-voni-ta-zvidki/ (дата звернення: 09.10.2025)

24. Союзу українців у Великій Британії – 75 років. Укрінформ. 19.01.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3173726-souzu-ukrainciv-u-velikij-britanii-75-rokiv.html> (дата звернення: 10.10.2025)
25. Українці в Сполученому Королівстві. Інтернет-енциклопедія. 2008. <https://www.ukrainiansintheuk.info/ukr/01/ukrvsk-u.htm> (дата звернення: 10.10.2025)

References

1. Dniprovyi, V. (1996). Diaspora na sluzhbi Ukraini (Diaspora in the Service of Ukraine). *Vyzvolnyi Shliak - The path to liberation*, 9 (582), 1048–1053 (in Ukrainian).
2. Kagamlyk, S. & Kugay, V. (2025). Kulturne i suspilne zhyttia ukrainskoi emihratsii na terenakh Velykoi Brytanii 30-kh rokiv – seredyny KhKh st. (na materialakh arkhivnoho fondu Skoropadskykh) (Cultural and Social Life of Ukrainian Emigration in Great Britain in the 1930s–Mid-20th Century (based on materials from the Skoropadsky Archive)). *Ukrainoznavchyi almanakh - Ukrainian Studies Almanac*, 36, 86–92. DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2025.36.11> (in Ukrainian).
3. Kukharenko, R. (2016). Ukraintsi u Velykii Brytanii (Ukrainians in Great Britain). *Mihratsiia - Migration*. Retrieved from <https://migraciya.com.ua/news/ukrainian-abroad/ukran-u-velikij-britan/> (in Ukrainian).
4. Pokalchuk, Yu. (1996). Ukraintsi u Velykii Brytanii (Press and book publishing by Ukrainians in Great Britain). *Bibliotechnyi visnyk - Library Bulletin*, 2, 37–39 (in Ukrainian).
5. Pokalchuk, Yu. (1999). *Ukraintsi u Velykii Brytanii (Ukrainians in Great Britain)*. Lviv: Kalvariya (in Ukrainian).
6. Troshchynskiy, V. P. & Shevchenko, A. A. (1999). *Ukraintsi v sviti (Ukrainians in the world)* / V. P. Troshchynskiy, A. A. Shevchenko. Series 'Ukraine through the centuries', 15. Kyiv: Alternatyvy (in Ukrainian).
7. Shchyhelska, H. O. (2006). Soiuz ukraintsiu u Velykii Brytanii: etapy stanovlennia, orhanizatsiia ta diialnist (1945 – 1949 rr.) (The Union of Ukrainians in Great Britain: stages of formation, organisation and activities (1945–1949)): Avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.02; Cherniv. nats. un-t Chernivtsi (in Ukrainian).
8. Hrubinko, A. V. (2005). *Ukrainsko-brytanski vidnosyny 1991–2004: monohrafiia (Ukrainian-British Relations 1991–2004: Monograph)*. Ternopil: V. Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University Publishing House (in Ukrainian).
9. Drapan, M. (2019). *Home from Home: The history of an émigré Ukrainian community based in the heart of Yorkshire – Huddersfield, 1948-2018* / MA dissertation / M. Drapan. University of Huddersfield (in English).
10. Kormylo, P. (2022). *Scotland's Ukrainians: Their Story* / P. Kormylo. London: Alba Printers & Publishers (in English).
11. Kuzio, I. (2009). *Ukrainian Community in Halifax: Volume 1, 1949-1979; Volume 2, 1980-2000*. Lulu (in English).

12. Lawrence, F. (2004). Migrant workers tell of fear and suffering (Electronic resource). *The Guardian*. Retrieved from http://www.guardian.co.uk/uk_news/story/0,,1165011,00.html (in English).
13. Zabavska, O. Ukrainska diaspora u Velykobrytanii: dzherela ta etapy formuvannia (Ukrainian diaspora in Great Britain: sources and stages of formation). *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istoriiia - Vypusk* *Bulletin of the Precarpathian University. History*, XII - XIII, 92–99 (in Ukrainian).
14. Kagamlyk, S. & Kugay, V. (2025). Kulturne i suspilne zhyttia ukrainskoi emihratsii na terenakh Velykoi Brytanii 30-kh rokiv – seredyny KhKh st. (na materialakh arkhivnoho fondu Skoropadskykh) Cultural and social life of Ukrainian emigration in Great Britain in the 1930s – mid-20th century (based on materials from the Skoropadsky archive). *Ukrainoznavchyi almanakh - Ukrainian Studies Almanac*, 36, 86–92 (in Ukrainian).
15. Kravets, R. (1994). *Ukraintsi u Velykobrytanii. Ukrainska diaspora – Ukrainians in Great Britain. Ukrainian Diaspora*, 5, 47 (in Ukrainian).
16. Kukhareno, R. (2016). Ukraintsi u Velykii Brytaniiu (Ukrainians in Great Britain). *Mihratsiia – Migration*. Retrieved from <https://migraciya.com.ua/news/ukrainian-abroad/ukran-u-velikj-britan/> (in Ukrainian).
17. Oleskiv, V. (2001). *Do pochatkiv Soiuzu ukraintsiv u Velykii Brytanii. Almanakh «Homonu Ukrainy» (To the beginnings of the Union of Ukrainians in Great Britain. Almanac 'Gomon Ukrainy')* (in Ukrainian).
18. Sydorenko, N. (2002). Taborovi budni ukrainskykh viiskovopolonenykh na Brytanskykh ostrovakh (1947-1950) (Everyday life of Ukrainian prisoners of war in the British Isles (1947-1950)). *«Persha Ukrainska dyviziia Ukrainskoi natsionalnoi armii: istoriia stvorennia ta natsionalno-politychne znachennia»: Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii – The First Ukrainian Division of the Ukrainian National Army: History of Creation and National-Political Significance: Materials from a scientific-practical conference*. Lviv, 127–146 (in Ukrainian).
19. Shchyhelska, H. (2005). Uchast Soiuzu ukraintsiv u Velykii Brytanii u borotbi z radianskym totalitarnym rezhymom u 40-kh - 80-kh rokakh KhKh stolittia. (Participation of the Union of Ukrainians in Great Britain in the struggle against the Soviet totalitarian regime in the 1940s-1980s. (Participation of the Union of Ukrainians in Great Britain in the struggle against the Soviet totalitarian regime in the 1940s-1980s). *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh. Zbirnyk - Ukrainian liberation movement. Collection - Ukrainian liberation movement, Collection*. Lviv, 4, 163–171 (in Ukrainian).
20. *Ukrainska emihratsiia: vid mynuvshyny do sohodennia: Navch. posibnyk - Ukrainian Emigration: From the Past to the Present: Textbook*. (1999). B. D. Lanovyk, M. V. Trafiak et al.; Edited by Prof. Lanovyk B. D. Ternopil (in Ukrainian).
21. *Imena, pysani po vodi. Ukrainska emihratsiia u Velykii Brytanii. 10 travnia 2021 (Imena, pysani po vodi. Ukrainska emihratsiia u Velykii Brytanii. 10 travnia 2021)*.

- Retrieved from <https://www.istpravda.com.ua/articles/2021/05/10/159457/> (in Ukrainian).
22. The Migration Observatory informs debates on international migration and public policy. *Ukrainian migration to the UK*. 4 December 2024. Retrieved from <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/ukrainian-migration-to-the-uk/> (in English).
 23. Ukrainians in Britain. Who are they and where are they from? World Congress of Ukrainians. Official website. 17 September 2022. Retrieved from inianworldcongress.org/ua/ukra%D1%97nczi-v-britani%D1%97hto-voni-ta-zvidki/ (in English).
 24. Soiuzu ukrainsiv u Velykii Brytanii – 75 rokiv (The Union of Ukrainians in Great Britain is 75 years old). *Ukrinform*. 19 January 2021. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3173726-souzu-ukrainciv-u-velikij-britanii-75-rokiv.html> (in Ukrainian).
 25. *Ukrainci v Spoluchennomu Korolivstvi. Internet-entsyklopediia (Ukrainians in the United Kingdom. Internet encyclopaedia)*. 2008. Retrieved from <https://www.ukrainiansintheuk.info/ukr/01/ukrvsk-u.htm> (in Ukrainian).